

Sabyr käsesi -5/ powestiň dowamy

Category: Kitapcy, Powestler, Sözler
написано kitapcy | 22 январа, 2025
Sabyr käsesi -5/ powestiň dowamy

* * *

Bu günki bar bolan iki sagadynam okadyp arakesmä çykan Rejep, mekdebiň howlusyndaky ullakan arça agajynyň kölegesinde çilim çekişip duran üç-dört mugallymyň ýanyna bardy-da, jübüsinden sigaretini çykardy. Ýaňy otlanyň birki gezek soran mahalam baş minutlyk arakesmäniň tamamlanandygyny duýduryp, jaň kakylady. Dünýäni ala tüssä berip, özara gürrüňe gyzyşan mugallymlar klasa girmek bilen boldular.

Bir özi çilimini çekip durşuna, Rejebiň nazary howlukmaç ýöräp gelýän Gülnäze kaklyşdy. Mekdebiň ilerki gapysyna gönüläp barýan Gülnäzem onuň ýeke duranyny görüp, bäräk öwrüldi. Gelşine-de şadyýan gürlledi:

– Haýsy mugallymyň sapagyna gijä galyp gelýänini barlaýamyň? – Ol jak-jaklap güldi-de, pessaý ses bilen: – Birki mint gijä galanda-da, söýgüliňi bagyşlasa bolar-la – diýdi.

Rejep çilimini işdämenlik bilen sorup, çalaja ýylgyrdy:

– Häzir-ä sapagym bolmansoň çilim çekip durşum welin, barlamak üçin duranam bolsam, saňa zat diýip bolasy ýok-la.

Gülnäz onuň sözlerine monça bolup, göz-gaşyny oýnaklatdy:

– Zat diýseň agşam öýe goýberilmejegiňi bilipjik duransyň-la.

– Ol näz bilen towanjyrady-da: – Ýeri, bolýa, okuwçylar klasy göçüräýmäňkä baraýyn men – diýip, mekdebiň gapysyna tarap ugrady.

Rejep ýylgyryp, hyrydar gözleri bilen onuň yzyndan seredip durşuna: «Bäh, Hudaýam eçilenine eçiläýýär-ow, boý-syraty on gyza degýä-de şunuň» diýip oýlandy. Birsalym Gülnäziň girip giden gapysyndan nazaryny aýyрман, süýji arzuwlaryň kölünde ýüzdi. Elinde saklap duran çiliminiň ujy ýana-ýana, ahyr

barmaklaryny bişirensoň özüne geldi. Diňe süzgüjinden başga ýeri küle öwrülen çilimini gapdaldaky hapa atylýan urna pitikläp goýberdi-de, biraz dynç almak üçin kabinetine ugrady. Ol kabinetine baryp bir çüňkdäki kreslo özünü goýberenden soňam, Gülnäziň sadap dişlerini görkezip gülşi, köýnegini deşjek bolup azm edýän döşündäki mämelerini güjeňleýän ýaly uz basyp ýöreýşi onuň göz atuwyndan gitmedi.

Rejep öz ýanyndan Bibi bilen Gülnäzi deňeşdirip gördi. Şonda kolhozyň işidir öýüň tükeniksiz hysyrdylaryndan, soňky döwrüň aladalaryndan ýaňa maňlaýyna gasyn düşen Bibi onuň gözüne garry kempiriň keşbinde göründi. Rejep potologa nazaryny dikip oturşyna gözlerini ýumdy-da, seňrigini ýygurdy:

– Häk, içigargalmyş, şu wagt ol nirden ýadyma düşýä diýsene, barja keýpi nola getirip.

Rejep ýerinden galdy-da, iş stolunyň ýanynda goýlan mähnet seýfiniň önüne bardy. Seýfini açanda gözüne Gülnäziň suraty kaklyşdy. Rejep ony eline alyp, birsalym açgözlük bilen synlap durdy-da, surata dodaklaryny basdy:

– Ikimizi hiç bir güýç aýryp bilmez, Gülnäzim!

Şondan soň jany biraz aram tapyp, suraty ýerinde goýdy. Seýfiň töründen bir çüýşe konýakdyr bulgur çykaryp, birki gezek gulkudansoň, iş stolunyň başyna geçdi.

Şol wagt gapy ýuwaşlyk bilen açylyp, Gülnäziň göwresi göründi:

– Mümkinmi, meniň başlygym?!

Rejep kelesini galdyryp seredende, eýýäm ýanyna ýetip gelen Gülnäze gözi düşdi. Ol göwnühoş ýylgyrdy-da:

– Sen mümkinmi, dälmi, oňa seredýämiň? – diýdi.

Gülnäz Rejebiň boýnundan gujaklady-da, ýañagyny onuň dodagyna degirdi:

– Wah, men dä-äl, söýgi seredenok bu zatlara. Yşk heseri başyma uraly bäre boş göwrä öwürldim-ä, ähli erkimi giderip.

Rejep ýerinden turdy-da, Gülnäziň inçejik bilinden goluny salyp, bar güýji bilen özüne çekdi. Gülnäz näz bilen elini kelemenletdi:

– Wäk, bilimi owratdyň, oğlan.

Konýagyň täsiri kellesine çykan Rejep ony öňküdenem beter gysdy:

– Wah, häzir seni ed-dil şokolad ýaly agzyna alyp sorasym gelýä-dä.

Gülnäz towlana-towlana ahyr onuň gujagyndan syppy:

– Goýsana, oglan. Näme oýnuň bolsa öýde görkezersiň. – Ol gapa tarap nazaryny aýlap goýberdi: – Birdenkä biri geläýse nätjek?

Rejep oturgyçda oturan ýerinden gerinjiredi-de:

– Arkaýyn bolaý, gapyl galaýasymyz ýok. Meniň öz düzgünim bara – diýdi. Soňra barmagy bilen Gülnäziň burnunyň ujuna çalaja kakyp goýberdi-de, sözünüň üstüni ýetirdi: – Diňe sen şol düzgüne boýun sunman, gapyny kakman girýäň.

Gülnäz Rejebiň boýnundan elini aýyrdy-da, kese bakan boldy:

– Indi menem özgeleriň hataryna girmelimi?

Rejep Gülnäziň elinden tutup çekdi:

– Hany, öýkelemesene. Degişýän-how, öz kabinetiniň-ä, nähili gireňde-de.

Şondan soň Gülnäz öýkesini ýazan bolup, sagadyna seretdi:

– Jaň kakylmagyna baş mint wagt galypdyr, öýlerine ýumuş tabşyraýyn okuwçylaryň. – Ol gapa tarap ýöräp barşyna Rejebe sowal berdi: – Agşam öýe bararsyň-a?

Rejep ýylgyryp baş atdy:

– Hökman, gowuja nahar bişireweri.

Rejep ýaňyja çykyp giden Gülnäzden başga zat kellesine gelmese-de, kimdir biri geläýse başlyga meňzäp oturmak, galyberse-de, «Rejep Amanowiç zähmtsöýer adam, gol gowşuryp oturan wagtyňy görmersiň» diýdirmek üçin eline ruçkasyny aldy-da, žurnallaryň birini öňüne çekdi...

Rejep söz berşi ýaly, Gülnäziň kireýine ýaşaýan howlusynyň jaňjagazynyň düwmejigini basdy. Kän mähetdel etmän, howlynyň hojaýyny, mekdebiň partiýa guramasynyň sekretary Halida Ibragimowna gapyny açdy. Nirädir bir ýere şaýlanyp ýören Halida Ibragimowna Rejebi göreninden gujak gerip, şelaýynsyrazy:

– O-o, Rejep Amanowiç, hoş gördük. Geliň, giriberiň. – Ol Rejebi gujaklap diýen ýaly jaýa alyp barşyna: – Megerem, menden öň size buşlaýýan däldirler-le, gutlaýan, Rejep Amanowiç – diýdi.

Rejep birbada aňk-taňk bolup, soragly nazaryny partorga

gönükdirip ýylgyrды:

– Men-ä düşüňän däldirin, Halida Ibragimowna?!

Halida Ibragimowna heniz Rejebiň hiç zatdan habarsyzlygyny bilende, şadyýan ýylgyrды:

– Özümem aňýan-la düşünmejegiňizi. Size dahylly bir hoş habar bolsa, buşlamak bagty meniň maňlaýyma ýazylypdyr-a.

Şol wagt eli kepgirli içki jaýdan çykan Gülnäz hem şadyýan seslendi:

– Ikinji bolubam men gutlaýandyryn, Rejep.

Halida Ibragimowna Gülnäze seredip «çüş-ş» edip barmagyny agzyna ýetirdi-de:

– A gyz, ýene diliňden sypdyraýma buşlugymyza bir zatjagaz eçilýänçä? – diýdi.

Rejep henizem gökden düşen ýaly bolup durşuna, bir-ä Gülnäziň, birem Halida Ibragimownanyň ýüzüne seretdi:

– Näme bilen gutlaýanyňyzy bir aýdyň-a!

– Diňe bir gutlamagam däl, biz ony buşlaýasam. – Halida Ibragimowna Gülnäze seredip gözünü gypyp goýberdi: – Ýöne siziň özüňiz aýdyň-da ilki, buşlugymyza näme berjegiňizi.

Rejep ýeňsesini gaşady:

– Islän zadyňyzy bereýin. Aýtsaňyz bolýa çaltrak.

Halida Ibragimowna ýeňillik bilen pyrlanyp ýörşüne ellerini daldalatdy:

– Ýo-ok, munyňyz bolanok, Rejep Amanowiç. Anyk bir zadyň adyny tutuň.

Rejep biraz pikirlenen bolup durdy-da:

– Heriňize bir gap fransuz duhisi – diýdi.

– O-o, ine bu bolýar, ýoldaş direktor.

Rejep begenç hem-de geň galmak duýgusy bilen partorga seretdi:

– O nähili men direktor bolýamyşym?

– Aňyrsy birki günden siz direktor-da, Rejep Amanowiç.

– A, öňki direktorymyz näme?

– Ony raýispolkomyň başlygynyň orunbasary edip geçirýärler.

Rejep begenjini gizlejegem bolup durman, çyny bilen ýylgyrды:

– Siz bu zatlary haçan eşidip ýörsüňiz, Halida Ibragimowna?

– Wiý, siziň habaryňyz ýokmy, öýlän men raýkomyň maslahatynda boldum-a. Şonda hut şäher Halk magaryfy bölüminiň müdiri Ýuriý

Nikolayewiçiň özi turup aýtdy-da: «Eger häzirki direktory başga işe geçirjek bolsaňyz, onuň ýerine Rejep Amanowiçden amatly kandidatura ýok» diýip.

Rejebiň bilesigelijiligi artyp, gyssanmaçlyk bilen:

– Beýlekiler näme diýdiler? – diýdi.

Halida Ibragimowna jak-jaklap bir güldi-de, elini silkip goýberdi:

– Ah-heý, beýlekileriň demi çykarmy, birinjiniň özi «Men garşy däl» diýensoň.

Rejebiň şatlykdan ýaňa göwün guşy al-asmanda pelpelledi:

– Fransuz duhisiniň üstüne heriňize bir ýapon ýaglygynam goşýan.

Bu sözi eşiden Halida Ibragimownanyň ökjesi ýere degmedi:

– Rejep Amanowiç beýle joşansoň, menem biraz oturmasam bolmaz.

– Ol aşhana girip giden Gülnäziň yzyndan gygyrdy: – Gülnäz, a-ýu Gülnäz, saçagy taýýar etdiňmi?

Gülnäz aşhananyň gapysyndan ýarpy göwresini görkezip:

– Hemme zat taýýar, saçak size garaşýar – diýdi.

Üçüsi-de saçak başyna geçip biraz kellelerini sämedensoňlar, birdenkä Rejebiň ýadyna bir zat düşüp, Gülnäze ýüzlendi:

– Gülnäz, hany telefony getirsene.

Onuň eýýäm nirä jaň etjek bolýanyňy aňan Halida Ibragimowna Gülnäze «otur» diýen yşaraty edip, Rejebe seretdi:

– Rahmana jaň etjek bolýaňyzmy, Rejep Amanowiç?

Rejep elindäki bulguryny saçagyň bir gyrasynda goýdy-da:

– Onam begendireýin-dä – diýdi.

Halida Ibragimowna ýaşyna gelişmeýän näz bilen, süýükdirip gürledi:

– Gijä galdyňyz, Rejep Amanowiç.

– Eýýäm oňa-da habar edäýdiňizmi?

– Wiý, oňa-da buşlamal-a. – Ol degişmä salyp, torsarylan boldy: – Aý, ýöne şol agaňyzdan söýünji beren-ä boljak däl öýdýän, Rejep Amanowiç.

– O nämüçin, ýa begenmedimi?

– Wah, begenmesine begenýä-le, ýöne maslahatda Ýuriý Nikolayewiçiň aýdan sözlerini gaýtalap dur, habarym bar diýip.

Häliden kän bir söze goşulman oturan Gülnäz syrly ýylgyrdy:

– Görýän welin, Ýuriý Nikolaýewiç sizdenem öňürdipdir öýdýän.

– Ýo-ok, öňürtmeli-hä däl ol. Men birinjiniň kabinetinden ilkinji bolup çykyşyňa, göni garşydaky kabinete girip jaň etdim-ä.

– Bä-ä, şeý diýseňiz-le. – Rejep nämäniň-nämedigine göz ýetirip, bulgury eline aldy: – Aý, beýle bolsa, ertir özüne duşaryň. Siziň söýünjiniňizi hökman alyp bererin.

– Goýaweriň. – Halida Ibragimowna iki elini daldaladyp güldi:

– Degişýän-ä men, Rejep Amanowiç.

Olar ýene-de biraz degişip-gülşüp oturansoňlar, Halida Ibragimowna görünmeli ýerine gijä galyp barýandygyny aýdyp, ýerinden galdy:

– Gülnäz siziň içiňizi gysdyrmaz-la, Rejep Amanowiç. Menem çalt geljek bolaryň.

Rejep Gülnäziň boýnuna goluny saldy-da, özüne çekdi:

– Siz arkaýyň gidiberiň, Halida Ibragimowna. Biziň özümiz göreris günümüz.

Halida Ibragimowna gapydan çykjak ýaly etdi-de, birdenem yzyna gaňrylyp Rejebe ýüzlendi:

– Siz meni howlynyň gapysyna çenli ugradyp bilmersiňizmi, Rejep Amanowiç?!

Rejep aragyny gulkudyp goýberdi-de, laňňa ýerinden galdy.

– Ol-a howlynyň gapysy eken, barjak ýeriňize-de eltip gaýdaryň, Halida Ibragimowna.

– Ýok, ýok, Rejep Amanowiç. Gülnäzi ýeke galdyryp bolmaz öýde. Olar tirkeşip howla çykansoňlar, Halida Ibragimowna oňa Bibiniň öz ýanyna arz edip gelendigini aýtdy. Ony eşidip Rejebiň keýpine sogan dograldy.

– Hä, ahyr şerräýlygyna başlapdyr-ow...

Onuň ýumruklary gazap bilen düwüldi. Muny gören Halida Ibragimowna Rejebi köşeşdirmäge çalyşdy:

– Siz hiç zady alada etmän, Rejep Amanowiç. Men bar zady gül etdim. Şerräý gelniňizem hoş edip goýberdim.

– Bäh, häzirki momentde raýkoma-da baraýsa-ha, işimi görer-ow.

Halida Ibragimowna ynamly gürlledi:

– Şonuň şu ýakynda hiç ýere barmajagyna men kepil geçýän. Aýtdym-a ýaňy minnetdar edip gaýtaranyň. Mende nä hoş söz

gytmy, Rejep Amanowiç. – Ol goňşularyndan ätiýäç edýän ýaly pessaýja güldi-de, sözüniň üstüni ýetirdi: – Bolsa-da gyrnak sizden-ä çekinýän eken, Rejep Amanowiç. «Mekdebe gelenimi duýduraýmaň!» diýip, baý ýalbarandyr-a görgüli.

Şu sözlerden soň Rejebiň jany biraz aram tapdy. Şonda-da ol:

– Hany, öýe bir baraýyn bakaly, hepdeläp düşekden galmaz ýaly ederin, ganjygy – diýdi.

Onuň bu sözlerine Halida Ibragimowna ör-gökden geldi:

– Onyňyz bolmaz, Rejep Amanowiç. Beýtseňiz hem-ä meni masgara edersiňiz, hem öz işiňiziň bulaşmagy mümkin. Siz gaýtyp sesiňizi çykarmaň, ähli zadyň bellisi bolýança.

Rejep sekuntlarça oýurganyp durdy-da:

– Bolýar, Halida Ibragimowna, siz mamla – diýdi.

Gürrüňi tamamladym eden Rejep partorgy ugradyp, yzyna geldi. Onuň gelerine garaşyp duran Gülnäz näz-kereşme bilen Rejebiň boýnuna goluny saldy:

– Gaty kän eglendiň-le, meniň direktorym.

– Äý, işiň gürrüňidir-le – diýip, Rejep Gülnäziň ýaňagyna agzyny basdy.

– Wäk, dişleme oglan. – Gülnäz birgeňsi ýylgyryp Rejebiň ýüzüne bakdy: – Yz galдыраýma, ertir sapagym bardyr.

Rejep Gülnäzden ellerini aýyrды-da, eşiklerini çykarmaga durdy:

– Häzir yz galmaz ýaly oýun oýnaýarys.

Olar birmeýdan dünýäni unudansoňlar, saçak başyna geçdiler. Hemişe bolşy ýaly, ýene gürrüňleri aýlanyp-öwrülip Bibiniň üstünden syrykdy. Rejep soňky täzelikleri birin-birin Gülnäze habar berdi-de:

– Urmaga-da bahana galmady indi, içigargalmyş – diýdi.

Onuň bu sözleri Gülnäziň myrryhyny tutdurdy. Ol tarsa ýerinden turup magnitafony toga çatdy-da, kassetalary dörüp ugrady:

– Urmaga bahana tapylýandyr-da, dözeňoksyň.

– Wah, bahana tapsam dözmezçilik edemok-la. Ýa indi öldürip dynaýmasam...

Gülnäz gözleýän kassetasyny tapyp, Rejebe seretdi-de:

– Özüň öldürme, Rejep. Onda ähli planymyz puja çykar – diýdi.

Soňra magnitafony aýtdyryp goýberdi-de, sözüniň üstüni

ýetirdi:

– Nuryşkanyň şu kassetasynam bir diňläp gör, Rejep.

Wäşi ýigidiň sesi jaýy göçürere getirdi. Olaryň ikisem aýalyny urasy gelýän adamyň yrsaramasyny gulaklaryny ýapyryp diňlediler. Rejeb-ä Gülnäz magnitafony öçürensoňam ep-esli wagtlap içini tutup güldi:

– Bäh, ökde eken-aý, zaňňar. Halys tupige dirände-de bir çykalga tapyp ýelmäýsin-aý oň.

Gülnäz süýnüp-sarkyp gelip, Rejebiň boýnundan akja gollaryny saldy:

– Bahana ýer goýmazam aýal bormy? Çynyňy etseň bahana tapyljakdyr, görseň.

Rejep gülküden ýaşaran gözlerini süpürip durşuna:

– Şu gün agşam ulanyp görerin bu usuly – diýdi.

– Şeýt, ýöne öldüräýme birden. – Ol bulgurynyň düýbünde galan aragy jyňkydyp goýberdi-de, Rejebiň elinden tutup özüne çekdi:

– Onuňam jany demirden dälidir. Ahyr öz-özüne kast etmäge mejbur bolar, nesip etse...

...Rejep daňdana golaý öýüne köwlendi. Içgiden mazaly ýetirensoň, suwsap dodaklary kepäp giden bolarly. Aýaklanmadyk köşek ýaly bolup eýwana girişine bedreleriň duran çüňküne yöneldi. Barşyna-da olaryň birinden ýapyşjak bolup, duran ýerinden agdardy. Duýdansyz şakyrda uzak gije çirim etmän Rejebe garaşa-garaşa, ýaňy bir irkilen Bibi tisginip gitdi. Hasyr-husur ýerinden galdy-da, atylyp daş çykdy. Ony görüp Rejebiň jyny atlandy. Elindäki kürüşgesini oňa garşy wazyrdadyp goýberdi. Suwsuz kürüşge diwardan asylan ýüz görülyän aýnany kül etdi. Bibi «hiýh» edip ýakasyna elini ýetirdi-de, bir ädim yza çekildi.

– Rejep!..

– Merez. Meniň adymy tutmaga neneň het edip bilýäň, ä? – Kellesinde diňe bir pikir at çapýan Rejep hiç zada üns bermän, yrsaramaga başlady: – Sen, heleý, bilgeşländen şu bedräni gaçar ýaly edip goýansyň, şeýlemi? Wah, sen heleýimi!.. – Ol dişlerini gyjyrdadyp, elini bokurdagyna ýetirdi: – Ine, şeýtmeli seni.

Äriniň bolşuna Bibiniň haýýaty göçdi. Şonda-da başardygyndan

gaňryşyna gaýtmazlyga çalyşdy:

– Rejep, döküleniniň zelesi ýok-la, häzirjek süpürüp aýrarnyň özüm.

– Merez ederin, zäher ederin. Saňa suw bereýin-ä diýmez bi. Bilýän, häzirem meniň suwsuzlykdan ölmegimi dileg edýäniňi.

– Goýaweri, Rejep. Ýene iki bedre dolup dur-a suwdan. – Bibi ylgap baryp kürüşgäni ýerden galdyrdy-da, ýuwup-arassalap beýleki bedreden adamsyna suw uzatdy. Rejep kürüşgäni eline alyp, dym-gyzyl göreçlerini aýalynyň gözüne dikdi:

– Seni edäýmelisi-hä bar-la şu wagt...

Ol bir demde suwy başyna çekip, boşan kürüşgäni aýalyna tarap zyňyp goýberdi-de, jaýa girip gitdi. Barşyna geýimlerini-de çykarman, düşege özüni oklady. Bahana arap, aýalyny bu günem awundymak pikiri oňa hiç ynjalyk bermedi. Eýläk-beýläk agdarylyp ýatyşyna, ahyr bogazyna zor saldy:

– Heleý!..

Pola dökülen suwy aýryp ýören Bibi onuň çirkin sesine ýüregine tyg sokulan ýaly, tisginip gitdi. Adamsyny ikilenç gygyrtman, gaşynda häzir boldy. Rejep aýalyny görüp çişdi:

– Haý, seniň bir... Bu wagta çenli näm edýäň daşarda?

– Dökülen suwy...

– Bes et! – Rejep dikelip oturdu. – Men geýimlerim bilen ýatmalymy şeydip, ä?

– Häzir çykararny. – Bibi salymyny bermän onuň eşiklerini çykardy.

– Aýagymy ýuw!

– Bolýa, häzir... – Ol gidişinden gelşi tiz, legendir suw getirdi-de, adamsynyň aýaklaryny ýuwup berdi.

Ähli buýran işini aýalynyň ikilenç gaýtalatman, ýüzünü çytman ylgaşlap edip ýörşi Rejebiň myrryhyny tutdurdu. Gulagynda Gülnäziň «Bahana ýer goýmazam aýal bormy? Çynyňy etseň bahana tapyljakdyr, görseň» diýen sözleri ýaňlandy.

Ol legendäki hapa suwy dökmek üçin ýerinden galan Bibiniň köýneginden batly çekdi:

– Dur!..

Legendäki suwuň ýarysy etegine dökülen Bibi gahary gelse-de, dyňzap gelen gözýaşyny saklamagy başardy:

– Năme?

– Legendäki suwdan iç!

Bibi onuň bir topalaň turuzjak bolup yrsarap oturanyny bilse-de, edil beýle hokga çykarar öýdüp gümanam etmändi. Şonuň üçin-de ol bir-ä legendäki hapa suwa, birem adamsynyň ýüzüne naýynjar seretdi:

– Rejep!..

Rejep ýeke dyzyna galyp, ýumrugyny düwdi:

– Ah, seniň bir eneňi... Indi meniň gaňrysýma-da gaýdyp ugradyňmy?

Bibi ýumrukdan gorkmady, ýöne daňdan ümüş-tamşynda goňsularyny örüzip, ile gep bolmakdan çekindi. Şonuň üçinem gözlerini ýumdy-da, legendäki suwa agzyny basdy:

– Boldumy, Rejep?

Her näçe giňlige salsa-da, Bibini şu ýerde horluk basdy. Gözlerinden iki sany hünji togalanyp gaýtdy. «Gözýaşyňy ýandak bilen süpür» diýjegini bilip durka, Bibi ony adamsyndan ýaşyrmaga çalyşdy.

– Ä-hä, dilem bitip ugrapdyr-ow, saňa. – Bu gezegem paltasy daşa degen Rejep indiki hokgasynyň pikirini edip, daş-töweregine ýaltaklady. Onuň nazary jaýyň töründäki üstüne ýorgan-düşek galdyrylan gyzyň şkafta eglendi:

– Bar-eý, hol şkaftyň aşagyna gir.

Maşgalany dagatman saklamak üçin hemme zada kaýyl bolan Bibi sesinem çykarmady-da, hyk-çoklap pessejik şkaftyň aşagyna sümüldi.

Rejep tirsekläp ýatan ýerinden bir çilim otlandy-da, beterinden-beterine tutduryp ugrady:

– Güjük bolup üýr!

Şkaftyň aşagyndan inçejik, naýynjar ses çykdy:

– Jöw, jöw, jöw...

– Năme gürji güjüge meňzäp üýrýäň? Hany, gel-de meniň gaşymda otur.

Bibi: «Gykylyk etmese bolýar, ahyr özi ýadap goýar-da» diýen pikir bilen onuň garşysyna gelip çökdi-de, indiki synaga garaşdy. Rejep mähetdel etmedi. Tüsseden owurdyny dolduryp, aýalynyň ýüzüne üfläp goýberdi-de:

– Hakyky türkmen itine, goňşymyzyň Alabaýyna meňzäp üýr – diýdi.

Bibiniň ýüzünde jany ýananyň ýylgyrşy peýda boldy:

– Hawf, hawf...

Mundan artyk yrsarap oturmagyň netijesizdigini duýup, şu pursada garaşyp oturan Rejep aýalynyň üstüne herreldi:

– Sen öz eýýäňe üýrerçe kim bolupsyň, haram ganjyk.

Jaýdar çalnan şarpygyň zarbyna Bibiniň gözünden ot çykyp gitdi. Batly depgi bolsa ony iki бүkdi. Ol içini tutup, hyrçyny dişläp ýatyşyna gygyrmazlyga çalşa-çalşa, ahyr essi aýylyp, özünden gitdi.

* * *

Rejebiniň görkezýän görgüleri halys etinden ötüp, süňňüne ornansoň, Bibi ýüregine daş baglady. Çülpeleriniňem iň kiçisin-ä eline alyp, beýlekilerinem yzyna tirkäp pagtazarlygyň içi bilen ejesiniňkä tarap ýola düşdi. Hünigirýan aglap barşyna-da, ýolboýy pikir etdi: «Ýüz berermikä?». Öz sowalyna ýene özi jogap berdi: «Häý, bilmedimde, ýüreginiň doňy çözüljek bolsa, çözülerçe wagt geçd-ä».

Bibi ejesiniň ýüz bererini islese-de, barybir, özünü günäkärledi: «Owal başda gaçyp baran aýaklarymy çapsaň. Bilýän, ejemiň gözýaşy tutandyr meni». Aňyrdan batly ýöräp gelen-de bolsa, girjegini-de, girmejegini-de bilmeýän ýaly, derwezeleriniň öňüne ýetende daş-töweregine ýaltaklady. Şol wagtam onuň gelenini aňan ýaly, Aýgül ejäniň özi daş çykaýdy. Ol birbada gözlerine ynanman, sadylla bolup durdy-da, onuň Bibidigini magat bilensoň, agzyndan ýalyn çabradyp ugrady:

– Nä ýüzüňe geldiň, haram tula?! Maslygyň gelen bolsa ýüz paý gowy bolardy...

Bibi çydap durup bilmedi. Gözlerinden boýur-boýur ýaş döküp, ejesine tarap okduryldy:

– Eje-e!...

– Merez!... – Aýgül eje ony itip goýberdi-de, birki ädim yza çekildi: – Ejeň ýadyňa düşdümü indi?

Bibiniň gulaklary gapyldy. Ejesiniň agzynyň gymyldaýanyny duýsa-da, hiç zat eşitmedi:

– Eje, öldür meni. Kes kellämi, eger-eger «wah» diýmäýin. O dünýe-bu dünýerazy bolayyn senden, eje!

Ýaňy bir sönüp ugran peltesine ýag damdyrylana dönen Aýgül ejäniň eger-eger doňy çözülmädi. Goltugy bäbekli gyzynyň saçlaryndan tutup, südenekledip goýberdi:

– Gözüme görünme, saçy kesilen. Şu wagta çen görmän gezdim, ýene oňaryn ölýänçäm.

Olaryň bolşuny häliden gorky bilen synlap duran çagalar yzanda-çuwan aglaşyp başladylar. Bu galmagala işden ýadap gelip, günortan biraz ymyzganmak üçin jaýa giren Bibiniň iň uly agasy atylyp daş çykdy. Ol gelşine uýasyna alarylyp bir seretdi-de, goltugyna girip ejesini içerik äkitdi. Derwezäni açyp, gozakly motoryny alyp çykdy:

– Münüň!..

Bibi çülpelerini daşyna üýşürüp durşuna näderini bilmän, alňasady. Şol wagtam agasynyň hemleli sesi gaýtalandy:

– Nä aňalyp dursuňyz, münüň diýýän men size!

Bibi alaçsyz, çagalarynyň elinden tutup motora mündi. Agasy motoryny tarladyp sesini çykarman gelşine, Merediň howlusynyň gabadyna saklandy-da, motoryny öçürdi:

– Düşüň!..

Nämäniň-nämedigine indi düşünip galan Bibi sesini çykarman çagalary bilen motordan düşdi. Agasy hil bir iş bitirjek ýaly, başyndaky kaskasyny çykaryp gozaga oklady-da, hiç kime seretmän azmly gürledi:

– Ýörüň!..

Bibi sesini çykarman onuň yzyna düşdi.

Motoryň sesine günortanky ukusyndan oýanyp, daş çykan Merediň Bibiniň doganyna gözi düşende dili tutuldy. Bibiniň agasynyň bolşam ondan öwerlik bolmady:

– Bulara eýelik ediň. Indi şeýdip öýe baráýsa, oňullyga garaşmasyn, Rejep – diýdi-de, yzyna öwrüldi.

Meret galpyldap durşuna «Ä, o, çay-suw» diýýänçä motoryň gürrüldisi uzaklara siňip gitdi.

Meret motoryň sesi kesilenden soňam kän durdy aňalyp. Birhaýukdan özüni ele alansoň bolsa, lampa tapçana çökdi. Burçak-burçak bolup maňlaýyna ýygynanan deri eliniň tersi bilen

sylybam, inisine igendi:

– Edeniň bar bol-a, diýmäýin diýsem...

Ol Rejebe käýinip keýpden çykansoň ýerinden galdy-da, Bibä ýüzlendi:

– Ýör gelin, öýüňe bir baraly. – Meret gahar-gazaba münüp barsa-da bardy welin, öýünden inisini tapmady. Ol Bibä göwünlük bere-bere, ýene habar tutjagyny aýdyp, yzyna dolandy. Meret aýdyşy ýaly, gije bir çene barýança iki öýüň arasynda köpri ýasady. Ahyram gahar bilen:

– Indi bu gün gelmedigidir, eşek atalynyň. Hany göreli, näçe gün gezerkä öýüne köwlenmän – diýip, inisine käýine-käýine öýüne gaýtdy.

Gelýänini görendir-dä, ertesi günortanlyk Rejep öýe giren dessine Meredem işikde peýda boldy. Diýşi ýalam etdi, inisine käýine-käýine göwün solpusyndan çykdy. Hatda: «Indi gelniňe barmagyňy batyraýsaň, kelläňi soguraryn» hem diýdi, bir sözünde.

Gaýynagasy adamsyna igenýärkä Bibi soňky turjak topalaňy ýatlady. Ýöne onda hiç hili gorky-da, şübhe-de döremedi: «Başa gelenini görübermeli bor-da» diýip, içini gepledip oňaydy.

Geň zat, bu gezek Bibiniň garaşany çykmady. Meret gidensoňam Rejep şol bir bolşuny üýtgetmän, ep-esli wagtlap oturdy-da, ýüzüni çalaja galdyryp, ýuwaşja seslendi:

– Hany, maňa bir käse çay ber.

Öz ýanyndan: «Gaýynagamyň käýýäniniň nepi degendir-ow» diýip oýlanan Bibi ylgaşlap gidip, çay getirdi. Ýeňillik bilen saçagyň gapdalynda dünderilgi ýatan käsäni alyp, çay guýdy-da adamsyna uzatdy:

– Me, ýaňyja demläp, basyryp goýupdym.

Rejep oňa ýagşydan-ýamandan hiç zat diýmän käsäni aldy-da, «şirp-şirp» edip çay içmäge başlady.

Äpet tupan turmazyndan öňinçä dünýäni birdem asudalygyň gurşap alýanyny Bibi görgüli näbilsin?! Ol häzirem adamsynyň sesini çykarman, käte bir çay owurtlap ýatyşyny özüçe ýordy: «Oýlanýar welin, ökünýär öýdýän. Çagalaram çagyrsam gowy bor häzir». Ol şeýle pikirler bilen ýerinden galdy-da, köçä tarap ýüzüni öwürüp gygyrdy:

– A-ýu, Didar, geliň indi. Çay içiň kakaňyz bilenjik.
Rejep manysyz garaýyş bilen aýalyňa seredip goýberdi-de,
uludan demini aldy:
– Degme, oýnabersinler.
Bibi gaňryşyna gaýdaýmaýyn diýen içgepletme bilen, eýýäm
bäriligine ýöräp ugran çagalaryna elini galgatdy:
– Baryň-uw onda, oýnaberiň birsalym.
Onuň özi gelip saçaýyň başyna geçdi-de, käsesine çay guýdy:
– Çagalar bilen bileje içsek gowy bordy?!
Rejep aşak garap tirsekläp ýatyşyna biparh dillendi:
– Içer ýöreris...
Birsalym är-aýalyň hiçisinden ses çykman, hersi öz pikirine
berildi. Ahyram Rejep uludan bir ardynjyrap dikeldi-de,
aýalynyň ýüzüne çişerildi:
– Meni gowy görýäniň çynyňmy?
Bibi adamsynyň sowalynyň äheňini halamady:
– Ony näçe gezek gaýtalamaly, Rejep?
Rejebiň sesi kesgitli eşidildi:
– Eger gowy görýäniň çynyň bolsa, aýryl meniň ýolumdan.
Bibiniň ýaňy owurtlan çayy bokurdagyna tegek bolan ýaly, hykga
damagy dolup, kynlyk bilen gürlledi:
– Ýene şol heňiňe başladyň-ow.
– Ol heň-ä agam gelmän, Hudaý gelende-de dowam eder.
– Ýeri, onsoň men başymy alyp çykyp gitmelimi çagalarym bilen?
– Eger meni gowy görýäniň çynyň bolsa, eglenme. Çagalaryňam
alyp git... Başga ýol ýok, düşüňämiň?
– Hiç ýerigem gitmen, Rejep. – Birdenkä onuň göz önünde
agzyndan ýalyn çabradyp, ejesi janlandy: – Başga ýol taparyn
özüm.
Rejep geň galyjylyk bilen aýalynyň ýüzüne seretdi-de:
– O nähili ýol? – diýdi.
Bibiniň jogaby gysgajykdan pert boldy:
– Ölüm!..
Rejep aýalynyň bu sözüne ajy ýylgyrды:
– Sende gaýrat, ar-namys barmy oň ýaly?
– Seňkiçe-hä bardyr, aýalam bolsam.
Gahary gelse-de, Rejep it ýylgyrşyny edip oňdy:

– Hany, subut et-dä onda.

Eýýäm iki tarapyny deňläp, suw-sil bolup oturan Bibi janyýangyn gürledi:

– Uksus bir tapaýyn häli, senem dynarsyň, menem.

Rejep göwnübir, ýassyga tirsek urdy:

– Hökman uksus däl, özüni suwa gark edip öldürýän aýallaram bar-a.

– Ölümden gorkamok, isleseň onam edäýerin.

Piriminiň başa barjagyny aňan Rejep «ä-hä» diýip ýerinden galdy-da, gözyaşyny ýetişibildiginden ýaglygynyň çowuna süpürip oturan aýalyna ýüzlendi:

– Meni söýýäniň üçin bir haýyşymy-da bitirjekmi, Bibi?

– Aýt, naçaram bolsam namart däldirin seň ýaly.

– Aýtsam, häzir suwa giden ýaly bolup iki bedräni äkit. Baraňsoň ilki bir bedräni suwdan dolduryp kanalyň raýyşyna çykar-da, ikinji bedräni dolduryp çykaňda raýyşdan dök suwy. Soňam typan bolup...

– Hä-ä, zyzyndan gorkýan diýsene?

– Men hiç zatdanam gorkamok, Bibi. Ýöne gowy görýäniň çyn bolsa, şeýt.

Bibi az salym dymyp durdy-da, ýigrenç bilen adamsyna bakyp:

– Aýaldanam ejiz ekeniň, Rejep. Bar, getir bedreleri – diýdi.

– Dogrudyr, näme diýseň boýun, Bibi. Ýolumy açsaň bolýa meniň.

– Rejep ýeňillik bilen iki bedräniň suwuny döküp, aýalynyň eline tutdurdy. Bibi bedrelere üns hem bermän ýerde goýdy-da, sojaý-sojaý iň soňky gezek körpeje gyzjagazyny emdirmäge durdy:

– Ýöne çagalary hor edäýseň, görümde dik oturyp gargaryn...

Rejep ony çaltrak ugradyp bilserazy...

– Arkaýyn bolaý – diýdi.

Bibi bedrelerini göterip barsyna, hiç zatdan habarsyz, köçäniň gyrasyna dökülen çägäniň üstünde oýnap oturan ogullaryny-da bagryna basa-basa ogşady. Ejesiniň bolşuna özüçe düşünen Didarjyk ýumruklaryny düwdi:

– Kakam suw getir diýip urdumy, eje?

– Wiý, uranok, balam. Şonda-da getirmel-ä suwy...

Ol mundan artyk ogullarynyň ýanynda eglense aýagynyň ysgyny

gaçyp, lampa oturjagyny aňdy-da, gaty-gaty ýöräp gaýralygyna – kanala tarap gitdi.

Bibi ýeňsesine seretmän ýöräp barşyna kanalyň belent raýysyna çykdy. Gowaçalaryň suwa ýakylýan döwri bolansoň, lemmer-lemmer bolup tovlanyp akýan mele suwa kän bir ünsem bermän, Rejebiniň aýdyşy ýaly, bedreleriniň birini alyp kert raýyşdan aşak indi. Kän eglenmän, ony suwdan dolduryp ýokary çykardy.

Şol wagt onuň nazary gujagynda kiçi gyzyňy göterip, jaýyň kölegesinde özüne tarap seredip duran Rejepdir dünýäni unudyp oýna gyzan çagalaryna kaklyşdy. Ýene sanalgyja minutdan eziz balalarynyň ejesiz galjagy aňyna doldy. Bibiniň ýüregi jyzlap, başy aýlanyp gitdi. Gulagyna çagalarynyň: «Eje-e, gitme!» diýşip, hor bolup gygyryşýan sesleri eşidilen ýaly duýuldy. Häliden birhaýuk seňseläne dönen Bibi şol sese özüne geldi-de, suwdan doly bedresinem unudyp, balalaryna tarap okduryldy. Onuň eňip gelşini gören Rejep gazap bilen dişlerini gyjyrdatdy-da, eýwana girip gitdi. Sähel salymdan her gujagyna bir ogluny alyp yzyndan giren aýalyna ary köýen ýaly alarylyp seretdi-de:

– Hä, bognuň ysmadymy? – diýdi.

Bibi onuň gyjالاتyna ähmiýetem bermän, oguljyklaryny taýly gezek ogşady:

– Özüme kast edip şujagaşlary ýetim goýasym gelmedi, Rejep.

– Beýle bolsa, özüm öldüräýerin indi.

Bibi çagajyklarynyň başjagazlaryny sypap durşuna boýnuny burup özelendi:

– Şulara rehminiň gelsin, Rejep. Goýaly indi şu gürrüňleri!

– Goýaýmarys bellisi bolýança. – Rejep gözlerini apbasy ýaly edişip, gorky bilen seredip duran çagalaryna azgyryldy:

– Siz näme öwelişip dursuňyz? Baryň, oýnap geliň.

Çagalar gitmejek bolup, birbada ýaýdanyşyp dursalar-da, Rejebiniň gapdalynda ýatan kerpiç bölegini eline alanyny görüp, ýazzyny berdiler. Beýle-beýle gykylyklary göre-göre gelýändiklerindenmi, nämemi, derrewem oýna gyzygyp, bar zady unutdylar.

Adamsynyň ýarty kerpiç alyp çagalaryna azgyrylyşy Bibä özi urlandakylardan agyr degdi. Şonuň üçinem ol bosagada oturan

Rejebe seredip:

– Zährelerini ýardyň-la çagalaryň. Olarda näme günä bar? – diýdi.

Rejep gözleriniň agyny köpeldip, sesine bat berdi:

– Şolaram syrtyňdan dik gaçan ýaly-da seniň. Görsem jynym atlanýa...

– Beý diýip olara-da azar berjek bolma. Näme etseň, maňa et.

– Saňa edilmedik zat galdymy ölümden başga. Indi seniň diňe ýoguňa ýanmaly dynjak bolsaň.

– Rejep! – Gözünden boýur-boýur ýaş syrygýandygyna garamazdan, Bibiniň sözi aýgytly çykdy: – Halys sabyr käsäm pürepürlendi. Çydap bilemok mundan artyk. Öldür, öldürýän bolsaň. Irdim men şu durmuşdan, irdimm-m!..

– Hol paltany al bärlik...

Çalaja titreyän ellerini palta ýetirjek bolup egilende, Bibiniň başy aýlanyp, gözünüň alny garaňkyrap gitdi. Ol bir eli bilen tapçandan ýapyşyp durşuna, az salymdan başyny galdyrdy. Paltany adamsyna bermek üçin ýeňsesine öwrülende bolsa, «hiýh» edip ýuwaşja içini çekdi-de, tasdanam wägiripdi. Neneň şeýtmesin, ýaňyja Rejebiň oturan ýerinde jynmy, arwahmy bir näbelli mahluk aşak bakyp otyrka. «Toba, toba, öz gözleriň bilen görmeseň dagy ynanar ýalam däl». Şeýle pikirler aňyna gelen Bibi birbada tisginen hem bolsa, derrew gorky-ürkini unutdy. Beýnisinde diňe bir pikir at çapdy: «Bu gorkunç jandaryň hökman ýoguna ýanmak gerek. Ýogsam ol azar ýamanyny berer çagalara-da». Bibi şeýle içgepletmeler bilen gözüne görüňýän jandara ýakynlaşdy. Näbelli mahlugyň welin piňine-de däl, şol aşak bakyp oturşy, gymyldaýynam diýenok. «Goý, butnamasyn. Mümkün, gül ýaly günümüzü bulan şeýtandyr bi». Bibi mundan artyk çydap bilmän, gazap bilen paltasyny galdyrdy...

* * *

Ýeriň astynda ýylan gäwüşese, ilden öň bilýän Annagül anten bu gezegem ahmal galmady. Sähel salymda hemmeleriň ýüregine wehim salyp, «Gulak eşidenini göz görmesin» diýdiren ajy habar tutuş oba doldy.

Eýýäm hiç kim üçin täzelik dälem bolsa, däbe görä Kadyr şumça-da iş tapyldy. Ol obanyň ähli gam-gussalaryny bir gysym göwresinde jemläň ýaly, garört ýüzüni ýerden galdyрман, öýme-öý girip ugrady:

– Rejep pahyr kaza gidipdir, eşidişiň...

* * *

– Ýeriňizden turuň, sud gelýär!

Zaly dolduryp oturan mähelle gürre ýerinden galdy. Hemmeleriň bilesigeliji nazary münbere ýetip gelýän sudýa gönükdü. Adamlaryň çaltrak onuň çykaran hökümini bilesleri gelip, içlerini it ýyrtýandygy mese-mälim duýlup dur. Emma öňem beýle-beýle işiň telimsini başyndan geçirenligi üçinmi ýa öz häsiýetimi, garaz, diňe sudýa howlukýana çalym edenok. Ol apaň-apaň basyp gelşine kiçeňräk münbere çykdy-da, jübüsinden äýnegini alyp dakyndy. «Okap başlajag-ow» diýip pikir eden mähelläniň üstüne suw sepilene döňüp, hemmeler durşy bilen gulaga öwrüldi. Ýöne birbada olaryň garaşany çykmady. Içiňiz ýansyn diýýän ýaly, sudýa ýaňyja gözüne dakynan äýnegini aýryp, gapdalyndaky bulgurdan birki ýola suw owurtlady. Gapdala eglibräk batly ardynjyrabam bokurdagyny arçady. Diňe şondan soň äýnegini täzeden gulagyna ildirdi-de, ýognasdan gelen üýtgeşik bir labyz bilen hökümi okap başlady:

– ...Sud edilýän Bibi Amanowa bilkastlaýyn adam öldürenligi üçin günäli bilnip, Türkmenistan SSR-niň Jenaýat kodeksiniň 107-nji maddasy esasynda ýedi ýyl azatlykdan mahrum edilýär...

Zalda hyşy-wuşy artyp ugrady. Kimdir bir-ä hökümden nägiledigini gygyrybam aýtdy. Emma sudýa o zatlara ähmiýetem bermän, äýnegini aýryp jübüsine saldy-da, sözünüň üstüni yetirdi:

– Eger-de sud edilýän özüne berlen jeza çäresi bilen ylalaşmaýan bolsa, on günüň dowamynda ýokary sudlara arz edip biler.

...Arz edildi.

(Soňy).

Fewral-maý, 1990 ý.

Döwran AGALYÝEW.

Powestler